

Vlaanderen
verbeelding werkt

VLAAMSE VISIENOTA

**Naar een Versterkte Concurrentiekracht
van de Europese Industrie**

De Vlaamse Minister Van Buitenlandse Zaken, Cultuur, Digitalisering en Facilitair Management

De Vlaamse Minister Van Economie, Innovatie, Werk, Sociale Economie en Landbouw

De Vlaamse Minister Van Financien En Begroting, Wonen, en Onroerend Erfgoed

De Vlaamse Minister Van Mobiliteit en Openbare Werken

**VLAAMSE VISIENOTA
NAAR EEN VERSTERKTE CONCURRENTIEKRACHT
VAN DE EUROPESE INDUSTRIE**

De Vlaamse Regering neemt met deze visienota een algemeen standpunt in over de nieuwe Europese strategie voor de concurrentiekracht en legt hiermee de krachtlijnen vast die zullen worden aangehouden bij de verdere standpuntbepaling. Voor Vlaanderen dient de Europese strategie onderbouwd te worden door een sterk industrie- en innovatiebeleid, waarbij voldoende aandacht wordt gehecht aan de energiekost, gerichte financiering en het belang van internationale partnerschappen.

I. Inleiding & context

De langlopende tendens van een uni- naar een multipolaire wereld zet het Europese continent voor fundamentele vraagstukken. De Europese Unie haalt haar macht als normerende actor in de eerste plaats uit het economische gewicht van haar eengemaakte markt. Vandaag speelt de EU op wereldniveau mee als het gaat over productiviteit, innovatie en investeringslocatie. Het soortelijk gewicht van die Europese markt is echter tanende en de opeenvolgende crisissen van de afgelopen jaren hebben deze bestaande tendensen versneld en verscherpt.

De Covid-19 crisis eiste niet enkel een grote menselijke tol, maar plaatste tegelijkertijd ook de schijnwerpers op de problematiek van **strategische afhankelijkheid**. Het idee van een sterk geliberaliseerde en onderling verweven wereld met ononderbroken handelsstromen kwam met een schok tot stilstand. Aanvoerlijnen stopten, grondstoffen en onderdelen bleken niet langer altijd onmiddellijk voorradig. In een eerste reflex plooiden heel wat lidstaten op zichzelf terug. Binnen de Europese lidstaten groeide ook het bewustzijn dat we bovengemiddeld afhankelijk waren van andere landen voor kritieke goederen en sectoren. Om die reden groeide de noodzaak aan een nieuwe strategie ("open strategische autonomie"), omdat we niet langer konden toestaan dat haperingen in waardenketens, zij het door geopolitieke spanningen, pandemieën, klimaatomstandigheden of zelfs lokale conflicten, leiden tot een verlamming van onze maatschappij. Overheden op alle niveaus tastten massaal in de buidel om via steun en relancemaatregelen de economie door deze moeilijke periode te loodsen. Deze aanpak bleek grotendeels succesvol, maar kwam met een hoge tol voor de overheidsfinanciën.

Vervolgens werden we geconfronteerd met de Russische agressie tegen Oekraïne. Een conflict dat niet enkel op het slagveld wordt uitgevochten, maar zich ook al snel uitbreidde naar de grondstoffen- en energiemarkten door de acties van het Russische regime. Opnieuw werden we geconfronteerd met de gevolgen van een te geconcentreerde afhankelijkheid. De snel en sterk gestegen energieprijzen zorgden op hun beurt voor een in recente jaren ongeziene inflatie. De combinatie van beide fenomenen zette niet enkel een bijkomende druk op de al sterk getroffen overheidsfinanciën, maar zorgde tegelijkertijd voor een sterk toegenomen druk op onze economie. Zeker in een context waar inflatie zich via het index-mechanisme vertaalt naar automatische loonaanpassingen komt de rendabiliteit van bedrijven, en dan zeker deze in energie-intensieve sectoren sterk in het gedrang.

We moeten de uitdagingen waarmee de Europese industrie wordt geconfronteerd ook bekijken vanuit een mondiaal perspectief. Kapitaal en productiecapaciteit zijn mobiel, dus de toekomst van de Europese industrie wordt in de eerste plaats bepaald door haar concurrentiepositie op mondiaal vlak. Deze internationale concurrentiepositie staat steeds verder onder druk: daarbij kunnen drie belangrijke vaststellingen worden gedaan:

- **De uitdagingen zijn niet overal dezelfde:** waar Europa door haar grote afhankelijkheid van Russisch gas en de keuze in sommige lidstaten om nucleaire capaciteit versneld af te bouwen, werd geconfronteerd met een snelle en sterke stijging van de energieprijzen, was dit voor andere continenten niet of veel minder het geval. Op vlak van energiekost heeft de EU alvast een serieuze handicap in vergelijking met andere continenten en dat zeker voor de voorzienbare toekomst.
- We worden geconfronteerd met **protectionistische tendensen:** De Amerikaanse IRA ('Inflation Reduction Act') wetgeving vormt een potentiële bedreiging voor de Europese industrie. De "America First" houding erin vvat, verstoort de concurrentie met Europese bedrijven, zal een rem zetten op investeringen vanuit de VS in de EU en dreigt zelfs bedrijven in de EU te zien herlocaliseren naar de VS.

- De klimaattransitie en de ambitieuze EU doelstellingen ter zake stellen onze industrie, en dan zeker deze de energie-intensieve sectoren, voor grote uitdagingen. Om te werken aan de verduurzaming van onze industrie, mag ook de economische duurzaamheid niet uit het oog verloren worden. Het gelijke speelveld moet gewaarborgd blijven. Zo niet dreigen we een delokalisering te zien binnen bepaalde sectoren, dewelke ook onze strategische afhankelijkheid zou vergroten.

II. Vlaamse aandachtspunten voor Europese oplossingen

LEIDENDE PRINCIPES

Een nieuwe Europese strategie voor de concurrentiekracht van de industrie moet gebouwd zijn op een systemische aanpak geleid door een aantal overkoepelende principes waar Vlaanderen mee invulling aan kan geven:

- **Eigen verhaal:** Ga uit van onze eigen troeven en kijk niet krampachtig naar wat andere spelers van plan zijn. Bouw daarbij verder op bestaande sterktes, infrastructuur en clusters en koppel dat aan een coherent narratief. Denk en handel proactief in plaats van reactief.
- **Toekomstgericht:** Beperk het debat niet tot een aantal strategische sectoren en producten, maar stel langetermijndoelstellingen voorop en creëer de kadervoorwaarden om deze te bereiken. Denk vooral in termen van waardenketens en focus op marktgerichte oplossingen. Onze noden en afhankelijkheden zijn immers geen statisch concept, maar een evolutief gegeven. Behoud dan ook de nodige flexibiliteit.
- **Excellentie:** Hanteer een excellentielogica bij het uittekenen van EU-acties en zet in op waar Europa een concrete toegevoegde meerwaarde kan hebben.
- **Gelijk speelveld:** Bewaak het gelijk speelveld tussen lidstaten en organiseer geen subsidierace binnen de EU die de interne markt zou ontwrichten. Fragmentatie binnen de EU moet te allen tijde vermeden worden.
- **Uitvoerbaar:** Maak acties concreet en beperk de administratieve lasten. Snelheid en uniformiteit moeten centraal staan bij de uitrol van initiatieven. Aandacht voor een efficiënte implementatie mag niet naar het achterplan verdwijnen.
- **Openheid:** Werk samen met internationale partners waar voordelig en sluit strategische coalities. Openheid is geen teken van naïviteit, maar komt onze veerkracht ten goede. Een actieve diversificatie-strategie ontnemt derde landen de kans op geopolitieke chantage en beschermt ons tegen externe schokken. Behoud en versterk ook een open en eerlijke dialoog met derde landen.

Europese initiatieven zoals de aangekondigde 'Net-Zero Industry Act', 'European Critical Raw Materials Act' en het Soevereiniteitsfonds zouden bovenstaande principes moeten uitdragen.

INDUSTRIE- EN INNOVATIEBELEID

Het Internationaal Energie Agentschap (IEA) schat in dat bijna 50% van de emissiedaling die noodzakelijk is voor klimaatneutraliteit tegen 2050 van technologieën zal komen die nog niet op de markt zijn. Dit terwijl ondernemingen slechts één investeringscyclus verwijderd zijn van 2050. Daarom moet een **versterkt en gefocust Europees industrie- en innovatiebeleid** een centrale plaats innemen bij de Europese aanpak om de concurrentiekracht van de Unie te vrijwaren en te zorgen voor een aantrekkelijk ondernemings- en investeringsklimaat:

- **Stimuleer pan-Europese samenwerking:** Identificeer strategische projecten die kunnen ingepast worden in de langetermijndoelstellingen van de EU. Creëer een doeltreffend kader waarin relevante actoren uit de verschillende lidstaten met elkaar kunnen bijeengebracht worden als gelijke partners. Een gezamenlijke aanpak inzake openbare aanbestedingen kan daarbij onderzocht worden. Vereenvoudig ook de procedures en administratieve formaliteiten bij de bestaande Europese programma's zoals de IPCEI's.

- **Versterk de O&O valorisatie:** Behoud de sterktes van het EU-onderzoeksbeleid die zorgen voor innovatie van onderuit, maar vul het aan met een nieuw samenwerkingsmodel tussen kennisinstellingen en industriële actoren. Dit moet tot wederzijdse voordelen leiden, waaronder een betere financiering van concrete onderzoeksprojecten en commercialisatie van de daaruit volgende toepassingen. De eerste pijler van de EU Chips Act kan als model dienen. Daarbij vergroten we de relevantie van Europa op internationaal vlak en vermijden we kostelijke duplicatie (bv. automobielsector waar samenwerking inzake elektrificatie, halfgeleiders, en digitalisering nodig is). De excellentielogica moet hierbij gehandhaafd worden.
- **Kennisveiligheid:** Technologie en kennis vormen steeds vaker de inzet van geopolitieke wedijver. Ons innovatiepotentieel beschermen wordt dan ook steeds belangrijker. Een intensieve en constructieve samenwerking met buitenlandse partners op het vlak van innovatiebeleid en technologie moet de norm blijven, maar er moeten wel bijkomende controles ingebouwd worden, zodat de ongewenste buitenlandse overdracht van strategische kennis kan vermeden worden. Een beleid inzake kennisveiligheid en een gecibleerd screeningsmechanisme voor buitenlandse investeringen helpen om risico's in te dijken.
- **Opschalingsstrategie:** 'Startups' en 'scale ups' moeten ondersteund worden om sneller op te schalen, zodat de EU in innovatieve domeinen sneller aan kritieke massa wint voor bepaalde technologie/kennis, én om hun producten en technologie sneller naar de markt te brengen. Een versterking van de instrumenten van het Europees Investeringsfonds (EIF) voor innovatieve kmo's kan ook bestudeerd worden. Dit hangt nauw samen met de bredere uitdagingen omtrent financiering (zie infra).
- **Vergunningsbeleid:** Strategische projecten die passen in de langetermijndoelstellingen van de Unie moeten versnelde vergunningsprocedures kunnen doorlopen, zodat er snel werk kan gemaakt worden van de digitale en energietransitie.
- **Skills:** Vaardigheden van arbeidskrachten moeten mee evolueren met de toekomstige uitdagingen. Ondernemingen moeten over de juiste skills kunnen beschikken om nieuwe technologieën te ontwikkelen én gebruiken. De EU moet de toekomstige noden qua arbeidsprofielen en kennis in kaart brengen, zodat we hierop tijdig kunnen inspelen met een aangepast arbeidsmarktbeleid, levenslang leren en het aantrekken van voldoende buitenlands talent. Een goede samenwerking tussen overheid, onderwijsinstellingen en privésector is daarbij cruciaal met specifieke opleidingen die door de verschillende actoren worden aangeboden. Een sterk presterend onderwijs vormt de ultieme basis van ons toekomstige concurrentievermogen. Via het Enterprise Europe Network (EEN) kunnen ook bijkomende inspanningen gedaan worden om individuele bedrijven te begeleiden in hun digitaliseringstrajecten daarbij gebruikmakende van gepaste EU-ondersteuning.

Het **versoepelen van het Europese staatssteunkader is geen duurzaam antwoord** op gelijkaardige bewegingen aan de overkant van de Atlantische oceaan. Bovendien dreigt deze aanpak het gelijke speelveld binnen de EU te ondergraven, met enorme centrifugale krachten als gevolg. De publieke financiën staan in veel lidstaten bovendien al zwaar onder druk en kleinere landen met open economieën dreigen het onderspit te delven tegenover lidstaten met diepere zakken en grotere afzetmarkten. De sterkte van het EU-handelsblok en van de interne markt binnen de EU is altijd geweest dat staatssteun binnen streng bewaakte grenzen beperkt wordt, dat moet een essentiële hoeksteen blijven van het EU-beleid. De tijdelijke crisisregeling energie moet daarom beperkt blijven in de tijd en plaats maken voor een permanent kader voor doelgerichte steun in sectoren die met marktfaalen of specifieke 'bottlenecks' te kampen krijgen.

Verder moet de EU een **ambitieuze grondstoffenstrategie** ontwikkelen, waardoor we de bouwstenen voor de komende energie- en digitale transitie kunnen veiligstellen. De komende decennia zal de vraag naar de zgn. transitiegrondstoffen zoals lithium, kobalt, nikkel en 'rare earths' explosief toenemen. De aankomende EU-wetgeving ('European Critical Raw Materials Act') dient daarom in te zetten op een duurzaam en verantwoordelijk Europees kader voor binnenlandse mijnbouw, raffinage en recyclage/recuperatie, zodat we onze afhankelijkheid van specifieke landen drastisch kunnen afbouwen. Onze expertise inzake extractieve metallurgie (pyro/hydro) kan daarin centraal staan. De verschillende industriële schakels in de waardenketen moeten hierbij op elkaar worden afgestemd, zodat afvalstromen van één actor als brandstof kunnen dienen voor andere actoren (cluster-aanpak).

De EU moet bijkomende investeringen in innovatieve recyclage- en recuperatiepraktijken ook verder stimuleren en nadenken over waar onze groeimarkten liggen in de toekomst. Parallel moet worden ingezet op internationale partnerschappen om onze aanvoerlijnen te verzekeren (zie infra).

Het is belangrijk dat nieuwe EU wetgeving steeds door meerdere invalshoeken bekeken wordt en rekening houdt met de bredere effecten op vaak sterk verweven sectoren en tegelijkertijd ook de algemene concurrentiekracht waarborgt. Een beperking van de regeldruk en het verzekeren van voldoende ruimte om de gemeenschappelijke doelstellingen te realiseren via innovatie en nieuwe ontwikkelingen is daarbij cruciaal.

INTERNE MARKT

Een verdieping en verbreding van de Europese interne markt is cruciaal in dit debat. De interne markt is de kracht achter de Europese productiviteit en welvaart. Belemmeringen hiervan zijn een hinderlijke rem voor onze ontwikkeling en concurrentiekracht. Tijdens de Covid-19 pandemie werd de eengemaakte markt nog op de proef gesteld door de acties van enkele lidstaten die exportbeperkingen begonnen in te voeren. Dergelijke maatregelen moeten in de toekomst absoluut worden vermeden, omdat het vrij verkeer van personen, diensten, personen en kapitaal onlosmakelijk met elkaar verbonden is. We moeten de viering van 30 jaar interne markt aangrijpen om ze verder te verbreden en verdiepen.

De EU moet zich de komende maanden bezinnen over een aantal concrete acties:

- **Stimuleer grensoverschrijdende samenwerking inzake infrastructuur:** inzetten op infrastructuurprojecten die van uitzonderlijk economisch en/of geostrategisch belang zijn, bv. de IJzeren Rijn of internationaal waterstofvervoer.
- **Bestrijd oneerlijke concurrentie op onze markt:** voorzie een adequate handhaving van de Europese wetgeving omtrent aanbestedingen, circulatie van goederen, (buitenlandse) subsidies en mededinging.
- **Verwijder de belemmeringen voor de energie- en digitale transitie:** werk de belemmeringen inzake goederen/diensten weg die cruciaal zijn voor deze transitie. Voorzie daarbij uniforme regels en standaarden (bv. elektrificatie van transport).
- **Faciliteer een eengemaakte kapitaalmarkt:** Een volledig eengemaakte markt voor kapitaal kan investeringen verder faciliteren. De bestaande fragmentatie in de financiering van onze economie moet tegengegaan worden. De implementatie van de aanbevelingen in het Commissie Actieplan kunnen daartoe bijdragen. Kmo's kunnen hier mee van profiteren.
- **Beperk de regeldruk:** Werk naar duidelijke en doelgerichte, maar simpele regels en procedures. Zorg er ook voor dat nieuwe EU-wetgeving de 'compliance'-kosten van bedrijven niet dermate doet toenemen dat het hun concurrentiekracht kan aantasten (bv. CBAM, Buitenlandse Subsidies, enz.), bijvoorbeeld door het introduceren van een vereenvoudigde en geharmoniseerde rapportering.

ENERGIE

De **groene en digitale transitie kan enkel succesvol zijn** als we erin slagen een **voldoende innovatieve industriële basis** te behouden.

De combinatie van grote uitdagingen inzake de klimaattransitie met een grote energieafhankelijkheid in een zeer disruptieve en vijandelijke geostrategische omgeving, stelt de energie intensieve industrie in de EU danig op de proef en zet haar concurrentiepositie onder druk. Om deze sectoren, die niet alleen voor de welvaart

en tewerkstelling belangrijk zijn, maar ook cruciaal zijn om de noodzakelijke energietransitie gerealiseerd te krijgen, structureel en op lange termijn in de EU te verankeren, moet de EU een aantrekkelijk investeringsklimaat garanderen dat kan concurreren met onze voornaamste handelspartners. In de huidige concurrentiestrijd zijn de torenhoge energieprijzen een structurele zwakte tegenover andere machtsblokken.

De EU moet initiatieven omtrent **waterstof, CCU/CCUS, elektrificatie, circulariteit en een meer duurzame 'life sciences'-sector** stimuleren en faciliteren (incl. 'low carbon') zonder te strikte begripsomschrijvingen te gebruiken die investeringen afremmen.

FINANCIERING

In de eerste plaats moet er nagedacht worden over een **efficiëntere en versnelde besteding van de al beschikbare EU-middelen** in de diverse EU-fondsen. Er moet daarbij naar synergiën gezocht worden tussen de EU-financieringsinstrumenten (ERDF, ESF, InvestEU, Horizon Europe, EIB, ...) en een versterkte mobilisatie komen van private financiering. Stroomlijnen van bestaande EU-instrumenten (qua monitoring, rapportering en evaluatie) komt de operationalisering en uniformiteit ten goede. De toegang tot deze instrumenten moet niet alleen versneld worden, maar ook administratief vereenvoudigd. De EU kan 'matchmaking' tussen ondernemingen en investeerders verder faciliteren. EU-instrumenten kunnen ook een versterkte rol op zich nemen bij het de-risken van risicovolle investeringen voor innovatieve 'startups' en 'scale ups', bijvoorbeeld door het voorzien van robuuste waarborgen (bv. EIB).

Een **EU-breed financieringsmechanisme** (zoals het aangekondigde Europese Soevereiniteitsfonds) met EU-middelen om voldoende investeringen te ondersteunen en te stimuleren - samen met privé-partners - kan deel zijn van een Europese aanpak. De concrete keuze van projecten moet daarbij een economische rationale volgen (bv. door de EIB) en niet geleid worden door politieke overwegingen. Bij de conceptualisering van dergelijk EU-breed mechanisme worden best volgende randvoorwaarden in ogenschouw genomen:

- Bijkomende middelen moeten gericht en duurzaam geïnvesteerd worden in projecten die bijdragen aan de groene (incl. 'low carbon') en digitale transitie waarbij excellentie als voorwaarde centraal moet staan (cfr. Horizon Europe).
- Men moet hierbij sturen op de langetermijndoelstellingen die met de investeringen moeten bereikt worden, niet de keuze voor sectoren, producten of technologie.
- Dit financieringsmechanisme moet gekoppeld worden aan een hervormingsagenda met te nemen maatregelen voor de lidstaten. Bijkomende middelen en investeringen zullen een aangepast en toekomstgericht beleid vereisen.
- Een aanvullend (correctie)mechanisme zal nodig zijn om evenwichten binnen de Unie te garanderen en te waken over het gelijk speelveld tussen lidstaten. We zijn vragende partij voor een impactanalyse van het mechanisme waarmee de staatssteunregels wordt versoepeld. Een macro-economische analyse dient ook te gebeuren van de tijdelijke crisisregeling inzake energie.

Op kortere termijn zou de EU een financieel instrument voor bedrijven kunnen uitwerken dat uitgaat van een EU-brede aanpak met één gecentraliseerd EU-loket. De financieringsmogelijkheden hiervoor (bv. via de EIB) dienen daarbij grondig verkend te worden.

INTERNATIONALE PARTNERSCHAPPEN

De EU moet vanuit een open visie internationale partnerschappen uitbouwen. In reactie op protectionisme in sommige delen van de wereld en verstoorde handelsstromen is het geen optie om op onszelf terug te plooiën. Protectionisme is een slechte raadgever. De EU blijft de voornaamste hefboom voor onze concurrentiekracht. Kleine, open economieën hebben er ook geen enkel belang bij om zich af te sluiten van de wereld, omdat dit en-

kel leidt tot welvaartsverliezen. Meer dan ooit moet er ingezet worden op diversificatie van aanvoerlijnen en het aangaan van nieuwe allianties. De EU moet daarbij een autonome koers varen, doch partnerschappen aangaan met andere landen.

In dat kader moet de EU inzetten op een **ambitieuw en assertief handelsbeleid**, uiteraard met inbegrip van nodige sociale en ecologische voorwaarden (“free and fair trade agreements”):

- Handelsakkoorden faciliteren diversificatie door een verbeterde markttoegang en de eliminatie van handelsbarrières voor onze uitvoer en invoer.
- Ze verminderen eveneens belemmeringen voor de handel in milieu(vriendelijke) goederen, diensten, en technologieën, alsook grondstoffen en (afval)goederen in functie van de circulaire economie.
- De Europese Commissie moet dan ook voortmaken met de vrijhandelsonderhandelingen met belangrijke strategische partners zoals Australië en India; en zo snel mogelijk de lidstaten uitnodigen om akkoorden met Mexico, de Mercosur, Nieuw-Zeeland en Chili te ratificeren.
- In die context moeten we ook blijven inzetten op de multilaterale rechtsorde binnen de WTO. Die biedt stabiliteit en legt een hoge kost op aan deloyale handelspraktijken.
- De EU moet ook zelf klaarstaan om fijnmazig en proportioneel haar defensieve handelsinstrumenten in te zetten, zodat een gelijk speelveld wordt gegarandeerd voor onze economische operatoren. Het geostrategische belang van het EU-handelsbeleid mag niet onderschat worden en laat de EU toe om globalisering mee vorm te geven.

De hernieuwde aandacht voor het **verzekeren van de toegang tot kritieke grondstoffen** in onze handelsbetrekkingen met 3de landen kan enkel aangemoedigd worden. Er dient nu snel werk te worden gemaakt van duurzame akkoorden met grondstofrijke partners die leiden tot een win-win situatie voor beide gesprekspartners. Vanuit de EU kunnen we onze expertise inzake ESG-standaarden, recyclage/recuperatie en O&O vooruitschuiven. Het moet daarbij gaan om langetermijninvesteringen, waardoor onze handelspartners in staat zijn stabiele waardenketens uit te bouwen.

Onze concurrentiekracht kan mondiaal ook versterkt worden als we blijven **inzetten op het uitwerken van technische standaarden** en deze uitdragen naar onze handelspartners. Gefragmenteerde standaarden leiden tot bijkomende belemmeringen voor de internationale handel. Als de EU proactief werk maakt van het uitwerken van nieuwe standaarden (bv. op het vlak van opkomende technologieën zoals ‘cloud computing’ en zelfrijdende voertuigen) met gelijkgestemde partners, kunnen we hoge en uniforme standaarden garanderen die eenvoudig te gebruiken zijn voor onze ondernemingen.

